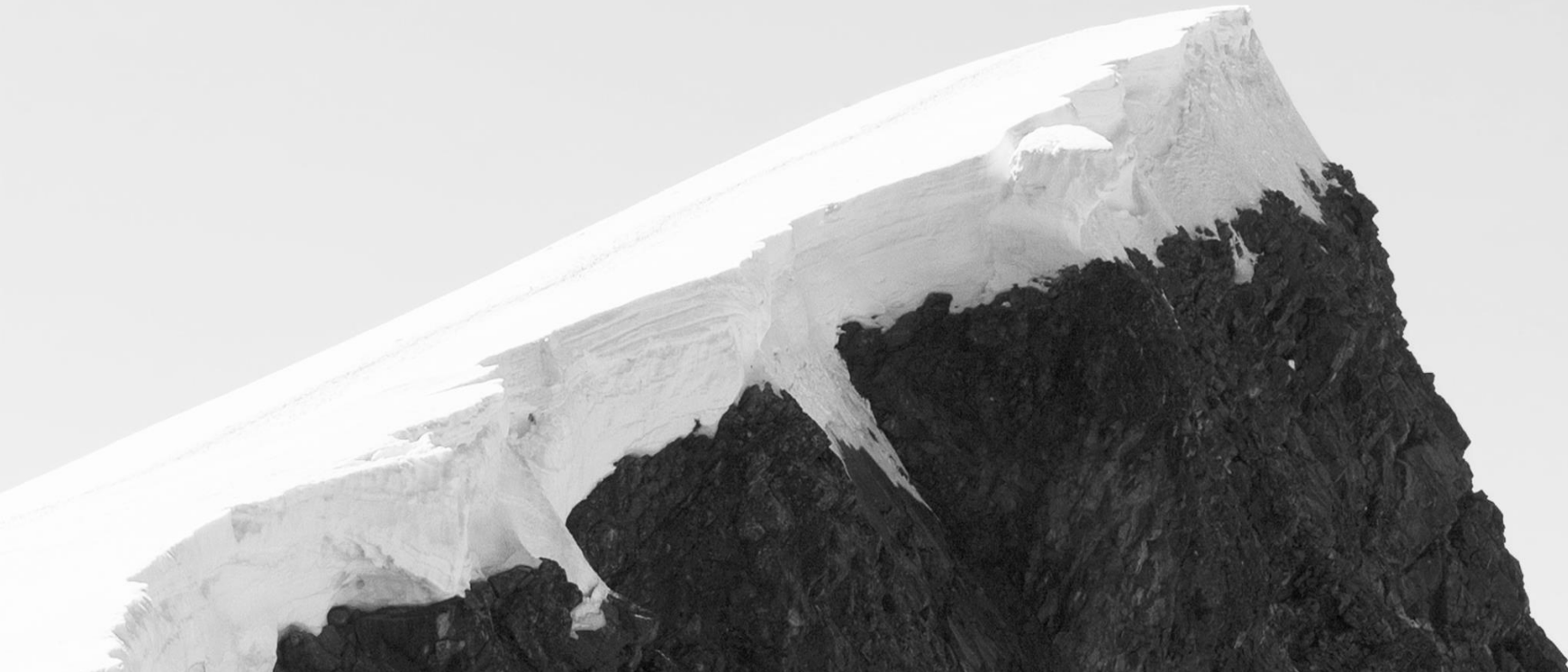

Geoteknisk prosjekteringsansvar

27. september 2023

GLITTERTIND

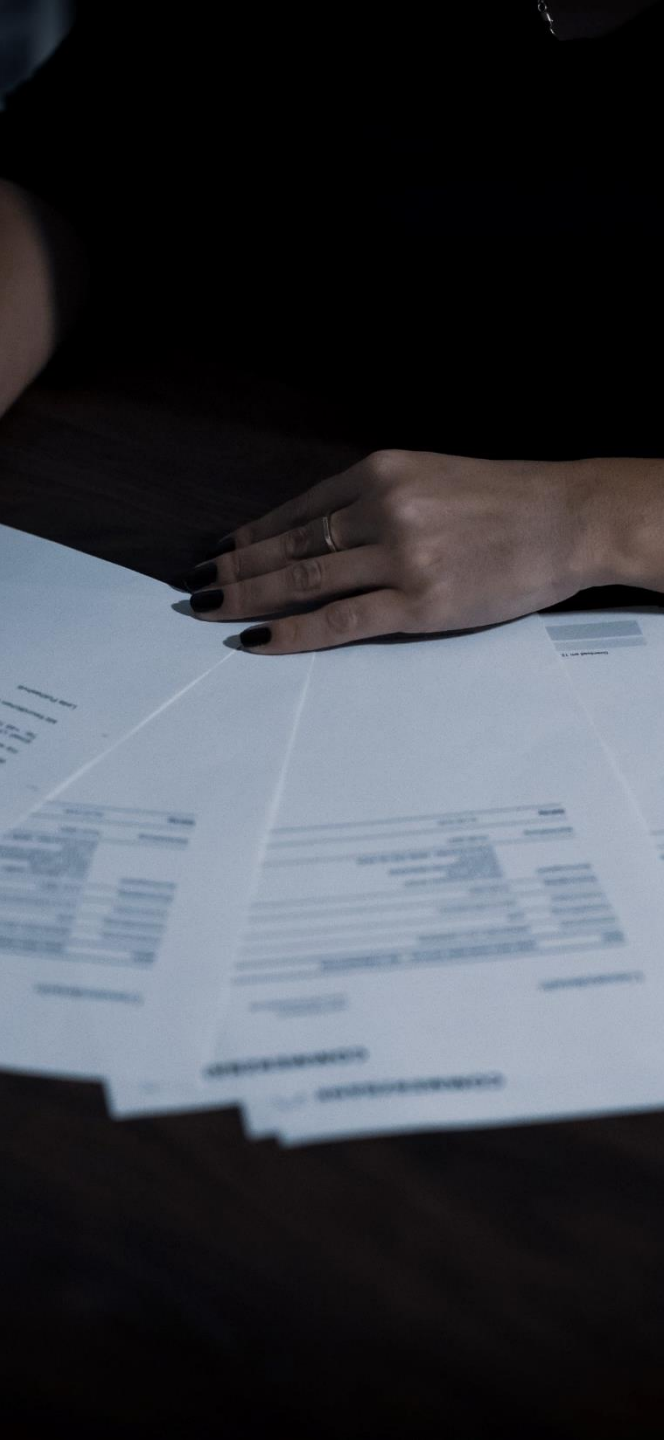
Velkommen

- Hvorfor er dagens tema særlig aktuelt?
 - Samfunnsutviklingen
 - Teknologisk utvikling
 - Vær og klima
 - Økende tvisteomfang
- Agenda
 - Ansvarsgrunnlag – hva er prosjekteringsfeil?
 - Faktisk og rettslig årsakssammenheng
 - Særlig om grov uaktsomhet

Ansvarsgrunnlag – Hva er prosjekteringsfeil?

Christoffer Fleischer, senioradvokat
christoffer.fleischer@glittertind.no

Marius Borgen, partner
Marius.borgen@glittertind.no

Ansvarsgrunnlag – Hva er prosjekteringsfeil?

- Rettslig utgangspunkt: NS 8401 punkt 13.1 og NS 8402 punkt 10.1
- Referanserammen: Hva måles geoteknikerens leveranser mot?
- Nærmere om oppdragsavtalens betydning
- Praktisk gjennomgang av oppdragets tre faser:
 - Innhenting av data – forundersøkelser og grunnundersøkelser
 - Tolkning av innhentede data og prosjektering
 - Gjennomføringsfasen – oppfølging

Rettslig utgangspunkt

- NS 8401 punkt 13.1 og NS 8402 punkt 10.1:
«Det foreligger prosjekteringsfeil når oppdraget ikke er utført i samsvar med kontrakten og dette skyldes at kravet til faglig forsvarlig handlemåte eller aktsomhet ikke er overholdt.»
- Kodifisering av profesjonsnormen – se eks. LB-2019-6699
«Ved vurderingen av om handlemåten var faglig forsvarlig og aktsom, er utgangspunktet at det for profesjonsutøvere gjelder et strengt, ulovfestet profesjonsansvar. Den prosjekterendes handlemåte vurderes mot hvordan en faglig kompetent og oppdatert fagperson ville ha løst oppdraget på det aktuelle tidspunktet. Profesjonsansvaret er strengt, men det er et visst rom for kritikkverdig atferd før det kan konstateres erstatningsbetingende uaktsomhet, jf. for eksempel Rt-1995-1350»

Referanserammen – hva måles leveransen mot?

- Partenes avtale – hva er uttrykkelig avtalt at skal leveres?
 - Offentligrettslige krav, jf. NS 8401 punkt 8 og NS 8402 punkt 7
 - Plan og bygningslovens regler for ansvarlig prosjekterende:
 - § 23-5: « [...] ansvar for at tiltaket prosjekteres i samsvar med bestemmelser og tillatelser gitt i eller i medhold av denne lov. Forutsetningene og løsningene som ligger til grunn for prosjekteringen skal dokumenteres.
- Ansvarlig prosjekterende er ansvarlig for prosjektering av nødvendige sikringstiltak etter § 28-2»*
- § 28-2 1. ledd: Ansvar for å prosjektere «nødvendige tiltak for å sikre mot at skade kan oppstå på person eller eiendom, og for å opprettholde den offentlige trafikk.»

Referanserammen – hva måles leveransen mot? forts.

- TEK 17 kapittel 10
 - § 10-2 (2): Krav om «*tilfredsstillende sikkerhet mot brudd og tilstrekkelig stivhet og stabilitet for laster som kan oppstå under forutsatt bruk. Kravet gjelder byggverk under utførelse og i endelig tilstand.*»
 - § 10-2 (3): Kravene kan oppfylles ved å prosjektere i samsvar med «*NS-EN 1990 Eurokode*»:
 - Eurokode 7 (preakseptert ytelse) inneholder en rekke krav til konstruksjonssikkerhet, undersøkelsesomfang, valg av dimensjonerende parametere, kontroll etc.
 - Punkt 1.1.1 (3): «*gjelder krav til konstruksjonens styrke, stabilitet, brukbarhet og bestandighet*»

Referanserammen – hva måles leveransen mot? Forts.

- Alminnelige faglige normer/god praksis, jf. rettspraksis vedr. profesjonsnormen («faglig kompetent og oppdatert fagperson»)
 - Eurokode
 - Statens Vegvesens håndbøker
 - Faglitteratur
 - Beregningsmodeller og programmer
 - Etc.

Nærmere om oppdragsavtalens betydning

- Hva er rådgiverens forpliktelse?
 - Avgjøres etter en alminnelig avtaletolkning
 - Men: Offentligrettslige krav og faglig god standard må uansett overholdes – ufravikelige krav
- Særtrekk:
 - Oppdragstaker definerer ytelsen
 - Oppdragstaker har kompetansen og det offentligrettslige ansvaret for at ytelsen oppfyller minstekravene
 - Kan ikke avtale seg bort fra de offentligrettslige kravene
 - I praksis:
 - Oppdragsgiver definerer hva som skal konstrueres eller etableres
 - RIG definerer behov for undersøkelser og hvilke tiltak som må prosjekteres og utføres for å få dette til – basert på gjeldende offentligrettslig krav, egen erfaring og bransjenormer.
- Erfaring fra «Refsnessaken»
 - Avtalt undersøkelsesomfang – reklamasjonsforpliktelse?
 - Prosjektøkonomi/fremdrift som unnskyldelsesgrunn

Fase 1: Innhenting av data – forundersøkelser og grunnundersøkelser

- Krav om forsvarlige/nødvendige for- og grunnundersøkelser
 - Omfang og innrettelse må vurderes konkret ut ifra hva som skal prosjekteres:
 - Eurokode 7 punkt 3.2.1 (Generelt), 3.2.2 (forundersøkelser) og 3.2.3 (prosjekteringsundersøkelser)
 - Punkt 3.2.1 (1): «må ha tilstrekkelige data for å gi en «god beskrivelse av de vesentligste grunnegenskapene og en pålitelig bedømmelse av de karakteristiske grunnparameterne som skal brukes ved prosjektering»
 - Punkt 3.2.1 (2): «Sammensetning og mengde» skal tilpasses den aktuelle undersøkelsesfasen og geoteknisk kategori (Eurokode 7 del 2 inneholder nærmere regler)
 - Punkt 2.1 angir føringer for fastsettelse av «geoteknisk kategori»
 - (11): Foreløpig klassifisering av geoteknisk kategori før undersøkelser utføres. Revurderes deretter på hvert trinn i prosessen
 - (14): Kategori 1: små og enkle konstruksjoner (minimal risiko)
 - (17): Kategori 2: konvensjonelle typer konstruksjoner og fundamenter uten unormal risiko eller vanskelige grunnforhold
 - (20): Kategori 3: Alt som faller utenfor kategori 1 og 2

Fase 1: Innhenting av data – forundersøkelser og grunnundersøkelser

- Opp til den prosjekterende selv å avgjøre hva som er nødvendig («tilstrekkelige data»)
 - Praktisk problem: alltid mulig å gjøre mer
 - Avveining mellom ressursbruk (tid og kostnader) og behovet for minimering av usikkerhet
 - Sandvik, Konsulentens økonomiske ansvar (1975) s 16:
«I prinsippet, men neppe i praksis, er det like ansvarsbetingende å påføre oppdragsgiveren unødige kostnader ved overflødige undersøkelser som å påføre ham skader ved unnlatte undersøkelser. Og ved aktsomhetsvurderingen på dette felt gjør en vel å ha in mente at konsulenten plikter å foreta en balansegang mellom det som er påkrevet og det som er overflødig.»
- Oppdragsgiver bør involveres i vurderingen, men: RIG har uansett ansvaret.
- Betydningen av endringer underveis

Fase 1: Innhenting av data – forundersøkelser og grunnundersøkelser forts.

- Eksempler på hva som kan føre til ansvar:
 - Ikke foretar (nødvendige) undersøkelser
 - Ikke ta tilgjengelige data med i betraktningen (eks. tidligere utføre undersøkelser)
 - Å utføre grunnundersøkelser i mindre omfang enn hva man selv har definert som nødvendig (Refsnes)
 - Ikke sørge for datagrunnlag fra kritiske områder – eksempelvis forankringssonen til en bakforankret spunt (Refsnes) – brudd på Eurokode 7 punkt 8.4 (3)
 - Feilvurdering av geoteknisk kategori (konsekvenser for de videre kravene til prosjekteringen)

Fase 2: Tolkning av innhentede data og prosjektering

- Eurokode 7 punkt 2.1 Krav til prosjekteringen
 - (1): Kontrollere at ingen grensetilstander overskrides.
 - (11): Geoteknisk kategori – satt kategori skal kontrolleres ved hvert trinn i prosessen
- Eurokode 7 punkt 3.3 Evaluering av geotekniske parametere
 - Inneholder regler om metode for klassifisering og angivelse av geotekniske parametere
- Eurokode 7 punkt 3.4 Grunnundersøkelsesrapport
 - Fastslår at det skal utarbeides en rapport fra grunnundersøkelsene, og angir nærmere regler om hva som der skal fremgå

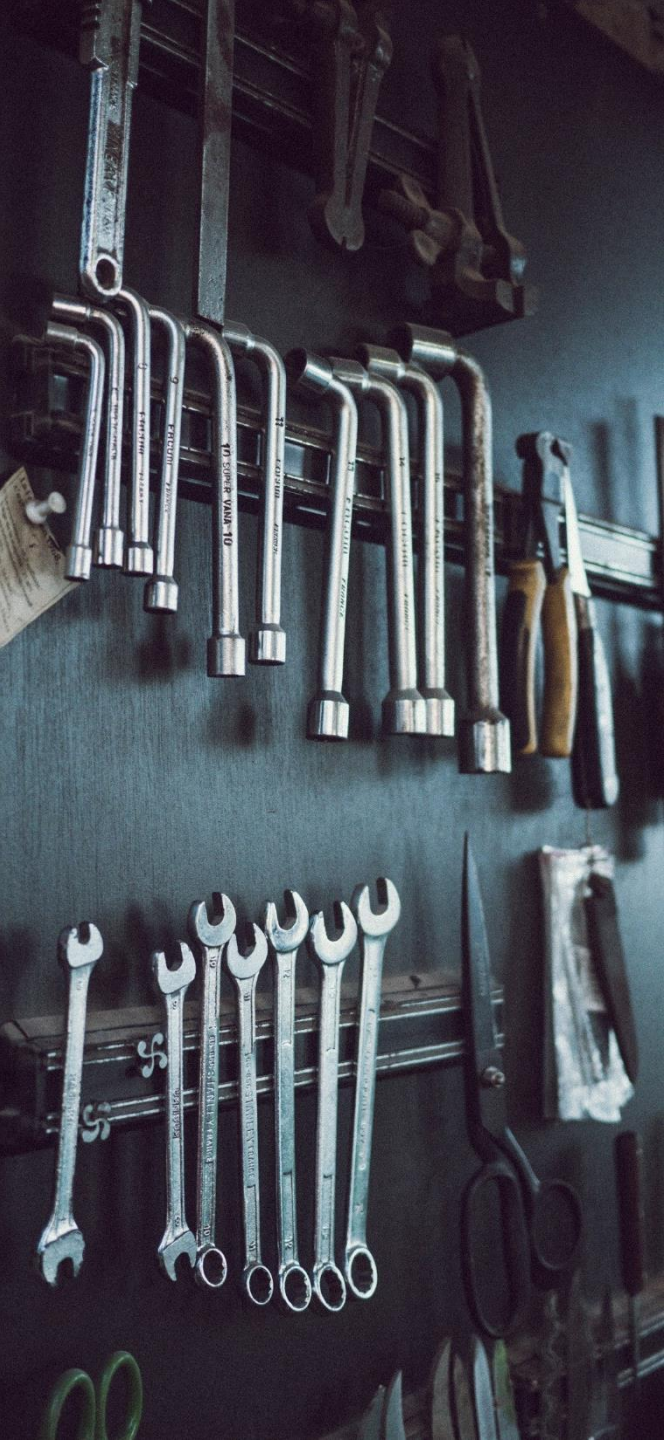
Fase 2: Tolkning av innhentede data og prosjektering forts.

- Eurokode 7 punkt 2.4 Geoteknisk prosjektering ved beregning
 - Inneholder regler om beregning av grensetilstander og bruk av dimensjonerende parametere
- Punkt 2.4.3 Grunnens egenskaper:
 - (1): Egenskaper for jord og bergmasser skal hetnes fra prøvingsresultater eller andre relevante data
 - (2): Prøvingsresultater skal tolkes på «*passende måte for den aktuelle grensetilstanden*»
 - (5): Skal blant annet hensynta variasjoner i geotekniske parametere som er relevante for prosjekteringen
- Punkt 2.4.5.2 Karakteristiske verdier av geotekniske parametere
 - (2) «*velges som et forsiktig anslag for den verdien som har betydning for grensetilstanden.*»
 - (6) «*den mest ugunstige kombinasjonen av nedre og øvre verdier av uavhengige parametere brukes*»

Fase 2: Tolkning av innhentede data og prosjektering forts.

- Eurokode 7 punkt 9.7 Dimensjonering i bruddgrensetilstanden (støttekonstruksjoner)
 - Punkt 9.7.1 Generelt:
 - (1) Påvise at dimensjoneringen i aktuelle bruddgrensetilstanden er tilfredsstillende
 - (2) Alle aktuelle bruddmekanismer skal vurderes
 - (4) Øvre eller nedre dimensjonerende verdier skal benyttes avhengig av hva som er ugunstigst
 - (6) «*For finkornet jord skal både langtids- og korttidsoppførsel vurderes*»
 - Spørsmål om betydningen av drenert/udrenert og effektivspennings-/totalspenningsanalyse
- Eurokode 7 bygger på prinsippet om forsiktige antakelser og konservative beregninger.

Fase 2: Tolkning av innhentede data og prosjektering forts.

- Eksempler på hva som kan føre til ansvar:
 - Brudd på prinsippet om forsiktige antakelser
 - Eksempel: Ikke i tilstrekkelig grad ta i betraktning variasjonen i resultater mellom ulike borpunkter (Refsnes)
 - Legge for stor vekt på usikre prøver/verdier. Ved dårlig datagrunnlag → konservative vurderinger
 - Relevante vurderinger og valg fremgår ikke av prosjekteringsrapporten eller beskrivelsen
 - Eks. vurdering av hvorvidt drenerte eller udrenerte verdier er dimensjonerende
 - Arbeidsrekkefølge
 - Utstyr og materialer

Fase 2: Tolkning av innhentede data og prosjektering forts.

- **Tips til RIG:** bruk standarden som en sjekkliste og sørg for at de relevante vurderingene fremgår av prosjekteringsrapporten
- Særlig om betydningen av krav til sikkerhetsfaktor
 - Ment å hensynta usikkerhet knyttet til valg av materialparametere og modellusikkerhet
 - Toleranseavvik i utførelsen
 - Viktig: Gjelder basert på kunnskapen på prosjekteringstidspunktet

Fase 3: Gjennomføringsfasen – oppfølging

- Nærmere krav til oppfølging under utførelsen kan være særskilt avtalt
- Eurokode 7 punkt 4 Utførelseskontroll, overvåking og vedlikehold:
 - Punkt 4.1 Generelt (1):
 - utførelsen og det håndverksmessige arbeidet skal kontrolleres;
 - konstruksjonens ytelse skal overvåkes under og etter bygging;
- Punkt 4.2.1 Plan for kontroll
 - (1): Prosjekteringsrapporten skal angi en plan for kontroll
- Punkt 4.2.2 Utførelseskontroll
 - (1) Byggearbeidet skal løpende kontrolleres og resultatene registreres (omfang og type kontroll avhenger av geoteknisk kategori)
- Punkt 4.2.3 Vurdering av prosjekteringen
 - Vurdere egen prosjektering ut ifra de forhold som treffes på og registreres under bygging

Fase 3: Gjennomføringsfasen – oppfølging forts.

- Punkt 4.3 Kontroll av grunnforholdene
 - (1) *«Beskrivelsen av og de geotekniske egenskapene til jorden og berget hvor konstruksjonen er lokalisert eller fundamentert, skal kontrolleres under utførelsen.»*
 - (2) Krav til kontrollen avhenger av geoteknisk kategori
 - (5) *«Indirekte opplysninger om grunnens geotekniske egenskaper (f.eks. fra protokoller for peleramming) bør registreres og brukes som hjelp ved tolking av grunnforholdene.»*
 - (6) *«Avvik fra type grunn og egenskaper som ble forutsatt i prosjekteringen, skal rapporteres umiddelbart.»*
 - (7) Det skal kontrolleres at prinsippene som er brukt i prosjekteringen, er egnet for de grunnforholdene som påtreffes.

Fase 3: Gjennomføringsfasen – oppfølging forts.

- Punkt 4.4 Byggeplasskontroll

(1) «Utførelsen på byggeplassen skal kontrolleres med hensyn til samsvar med byggemetoden som er forutsatt i prosjekteringen og angitt i den geotekniske prosjekteringsrapporten. Observerte forskjeller mellom prosjekteringsforutsetningene og utførelsen på byggeplassen skal umiddelbart rapporteres.»

- Krav til kontrollen avhenger av geoteknisk kategori

- Punkt 4.5 Overvåking

- (1) Konstruksjonen skal overvåkes for å kontrollere at ytelsen er i samsvar med hva som ble forutsatt under prosjekteringen og at den vil fortsette å være som forventet etter ferdigstillelse

- Krav til kontrollen avhenger av geoteknisk kategori
 - Kategori 1: Enkel visuell kontroll
 - Kategori 2: Målepunkter på konstruksjonen
 - Kategori 3: Måling og analyser

Gjennomføringsfasen – oppfølging forts.

- Egne regler om utførelseskontroll for bla. peler (7.9) ankere (8.8)
- Den prosjekterende plikter å utarbeide måleprogrammer og prosedyrer i samsvar med disse reglene og sørge for at dette blir inntatt i arbeidsbeskrivelser og andre relevante dokumenter.
- Ikke krav om at den prosjekterende selv må utføre den fysiske kontrollen eller overvåkingen
- Likevel: den prosjekterende må sørge for å få resultatene fra kontrollene og vurdere disse til rett tid
 - Eksempelvis: Vurdere rammeprotokoller og prøvetrekkingsprotokoller opp mot forutsetningene i prosjekteringen før spunten belastes.
- Kort om betydningen av uavhengig kontroll

Årsakssammenheng

Del I – Faktisk

Ståle Hovda, partner
stale.hovda@glittertind.no

Tema

Årsakssammenheng

- 1) Faktisk årsakssammenheng
- 2) Rettslig årsakssammenheng
 - Gjøre kjent med kommende sak for Høyesterett
 - Berammet høst 2023

Todelt økt nå

- Først
 - Settes inn i saksforholdet i HR-saken (faktum og rettslige spørsmål)
 - Kommentere vurdering av faktisk årsakssammenheng
 - Usikkerhetene ved domstolsbehandling
- Etter det
 - Rettslig årsakssammenheng/adekvans (påregnelige)
 - Juss/risikoplassering – problemstillinger og noe om argumenter og rettskilder

Saken for Høyesterett:

Parter og krav

- Parter
 - 1) Huseierne - kravstiller («skadelidte»)
 - 2) Naboen – tiltakshaver
 - 3) Rørleggerfirma - leverandør av komplett fjernvarmeanlegg
 - 4) Brønnborerfirma - utførte boring, leverte brønnen
- Krav
 - Krav om erstatning
 - (Regresskrav, internt mellom de saksøkte)

Saken for Høyesterett:

Huset og skadene

- Bakteppe
 - Om eierne og situasjonen
- Omfattende skader
 - Store skjevsetninger på huset

Saken for Høyesterett:

Saksforholdet forts.

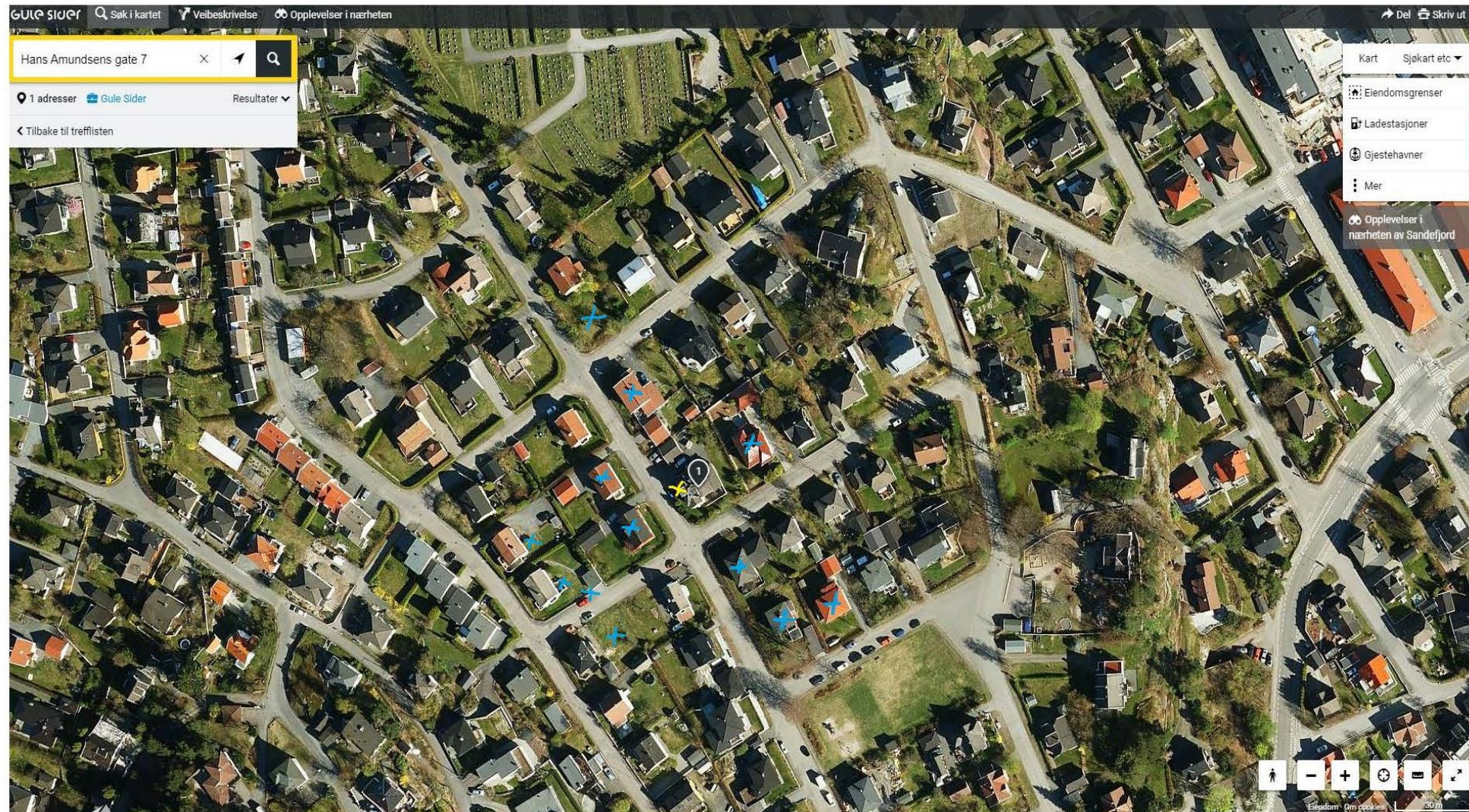
- Oversikt over området og avstander
 - Etablert boligområde
 - Energibrønner der fra tidligere
 - Bilde: De to nabohusene

Saken for Høyesterett:

Saksforholdet forts.

- Oversikt skadestedet

Saken for Høyesterett:

Saken for Høyesterett:

Saksforholdet forts.

- Områder og avstander

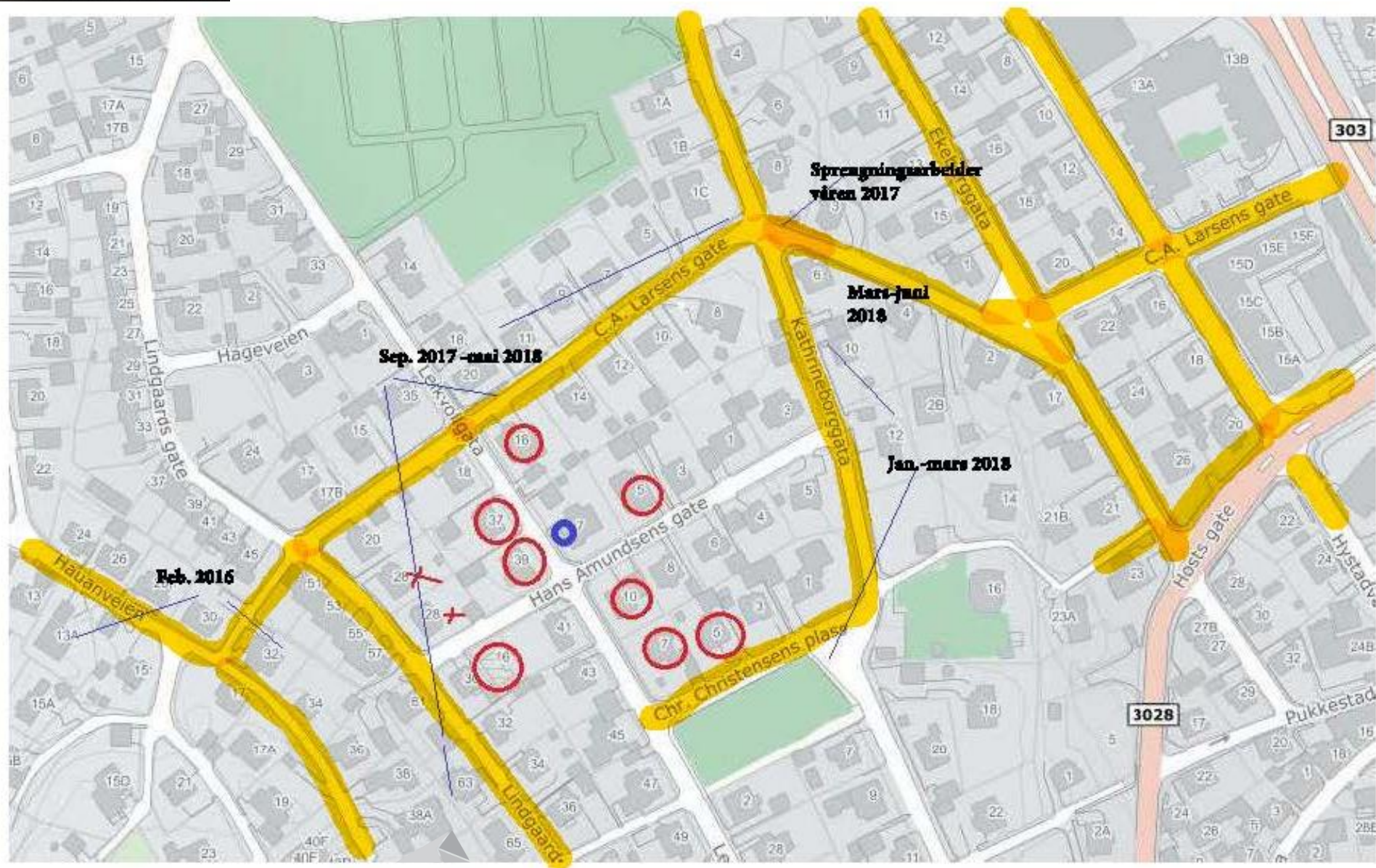
Saken for Høyesterett:

Saksforholdet forts.

- Alternative årsaker
 - Kommunens VA-arbeider
 - Omfattende tiltak over tid nedstrøms (Sandefjord sentrum)
 - Trender flere steder i Sandefjord
 - Utvasking/grunnbrudd
 - Annet – ukjent årsak
 - Hvem skal bevise hva
 - Vanskelig å avveie; bevise «skyld»/uskyld
 - Faglig «gjetting» vs. fakta

GLITTERTIND

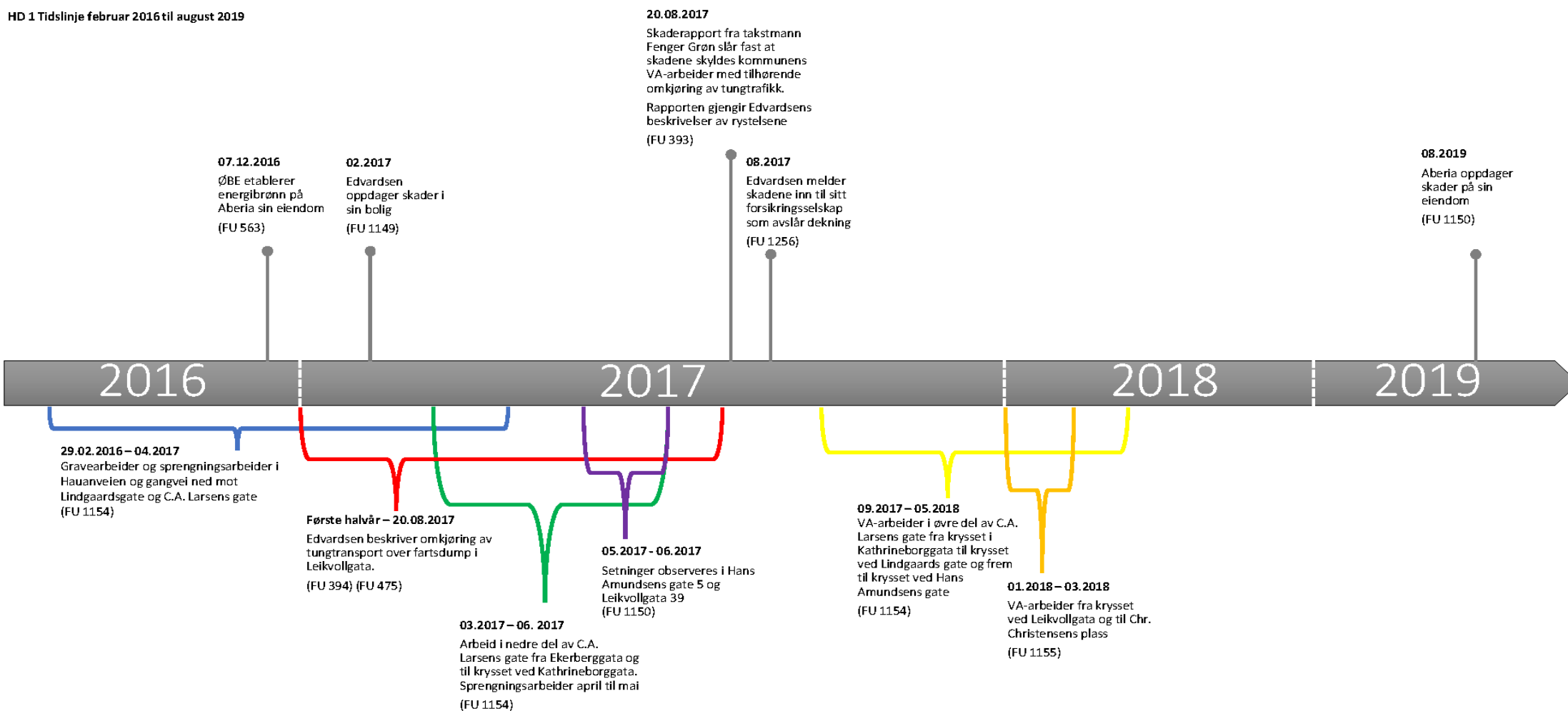

Saken for Høyesterett forts:

Saksforholdet

- Utgangspunkt for saken (tror jeg)
 - Kort tid fra brønn ble etablert til (store) skader på huset hos naboen
 - (Hva tilsier det geofaglig..?)
- Tidslinje

HD 1 Tidslinje februar 2016 til august 2019

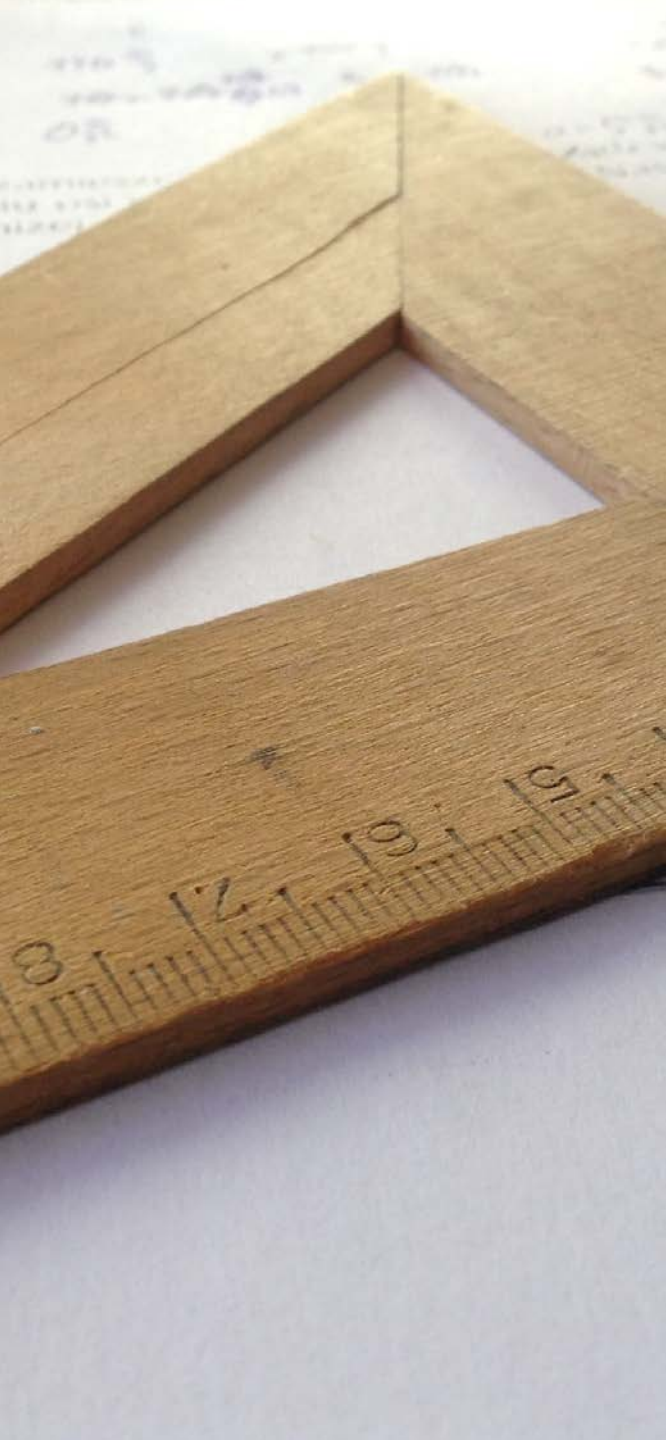

Saken for Høyesterett forts:

Saksforholdet forts.

- Grunnforholdene på stedet
 - Utgangspunkt
 - Normale grunnforhold for område
 - Møter det grunnleggende spørsmålet
 - Hvor lang skal man gå i undersøkelser
 - Mye mulig – men, tid og kostnader

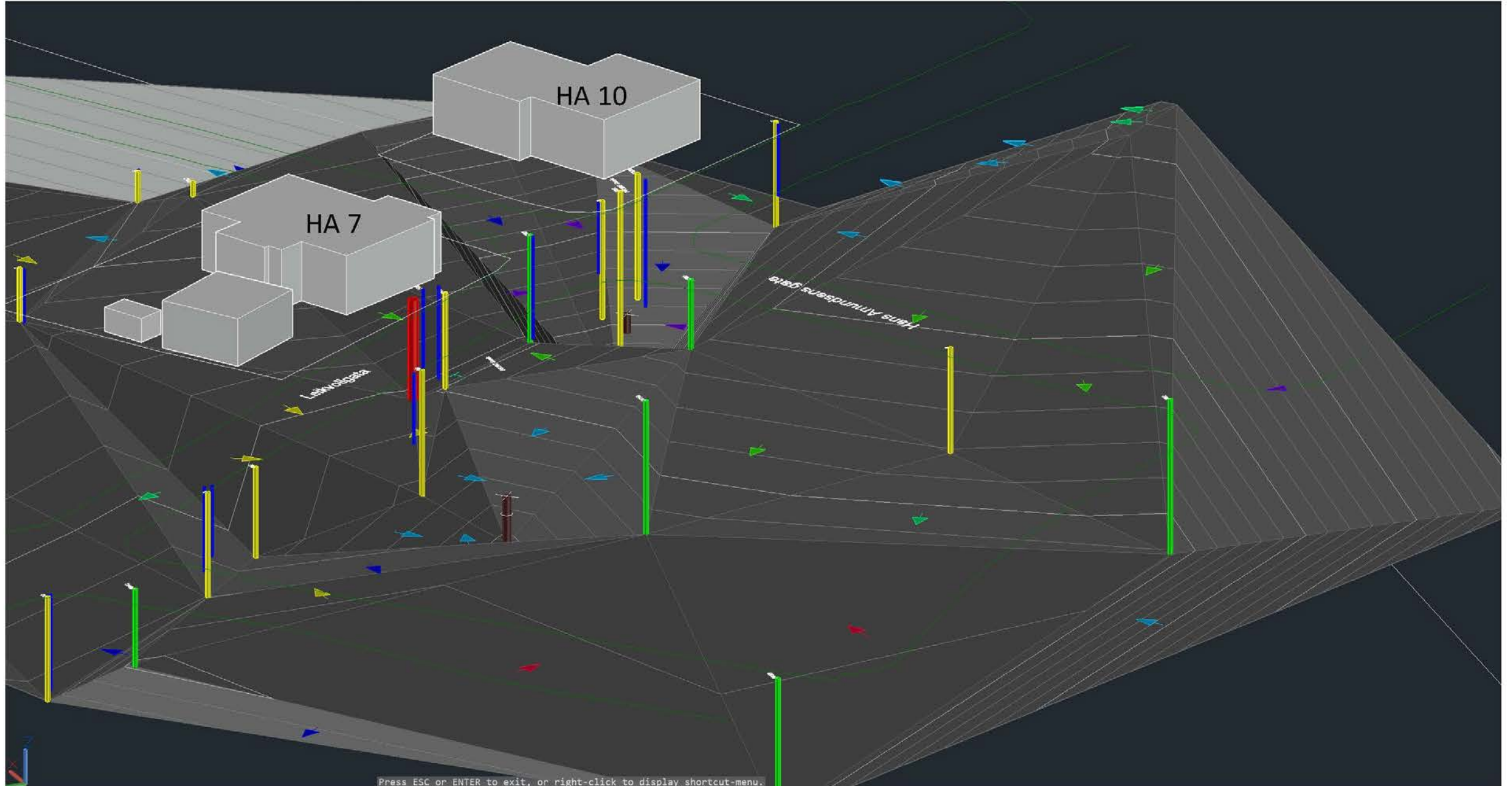

Saken for Høyesterett forts:

Saksforholdet forts.

- Undersøkelser grunnforhold
 - Data fra brønnboringen
 - Dybde til fjell
 - Grunnvannstand (i fjell)
 - Konkrete undersøkelser ellers
 - 28 totalsonderinger
 - 15 poretrykksmålere
 - 8 prøverserier (33 poser og 8 stk. 54mm sylinderprøver)
 - Kjerneprøver i to punkter

Antatt bergoverflate

Rettsbehandlingene

- Vestfold tingrett
- Agder lagmannsrett
 - Ingen fagkyndige meddommere
 - Til sammen 13 ulike sakkyndige involverte
 - Befaring
 - 7-8 rettsdager

Tingrettens dom

- Frifinnelse
 - Ikke sannsynliggjort faktisk årsakssammenheng
 - Øvrige temaer ikke drøftet
 - Dom mer en 60 sider alene på dette

«Retten mener det samlet sett er **sannsynliggjort at setningsskadene på saksøkernes eiendommer skyldes en plutselig og uforutsett setningsutvikling** i grunnforholdene på stedet som følge av ytre påvirkning. Sagt med andre ord mener retten at det er **sannsynliggjort at årsaken til setningsutviklingen er en form for arbeid eller tiltak i grunnen, men at saken slik den er opplyst for retten per i dag ikke gir grunnlag for å peke ut en konkret årsak** som sannsynliggjort. Det er da heller ikke mulig å plassere et eventuelt ansvar hos et ansvarssubjekt.

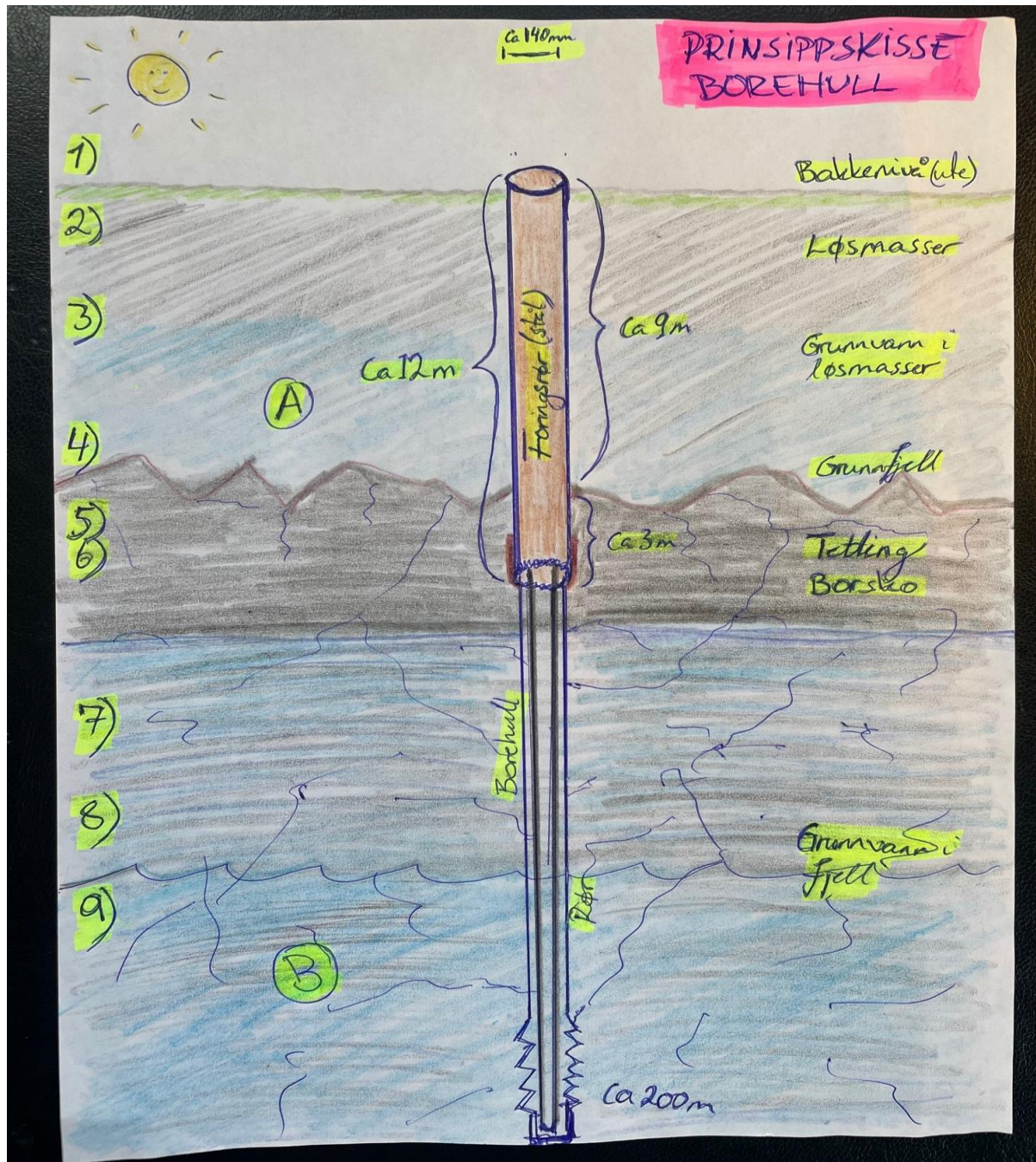
Vilkåret om **årsakssammenheng**, en nødvendig betingelse for å tilkjenne saksøkerne erstatning, er **ikke oppfylt.**»

- Domsslutning
 - Frifinnelse

(Nye undersøkelser før ankefristen)

- Brønnen fra før filmet innvendig flere ganger
 - Påvist ingen lekkasjer inn eller bevegelser
 - Filmet fire ganger over periode på 6 mnd. (nedbørsperioder)
- Nå i tillegg; tetthetstest med mansjett
 - Vann-/trykktest
- Testresultater – enighet tett overgang foringsrør/fjell

Anket til lagmannsretten

- Mye det samme anført
 - Men, ikke lenger hevdet at «bønnen ikke er tett»
- (Rettsmekling i lagmannsretten)

Lagmannsrettens dom

- Ankens forkastet
 - Faktisk årsakssammenheng
 - Men ikke rettslig årsakssammenheng

Altså; lagmannsretten kom til at naboens tiltak er årsak til at huset ødelegges, men fant det ikke riktig å knytte ansvar til det

(Risikoplassering)

(Forsikringsdekning for huseier)

- Avslag på boligforsikringen
 - Kun muntlig
 - Setningsskader (?)
 - (Skade skyldes håndverkerfeil hos nabo ?)
 - Avslag ikke påklaget
 - (Status etter lagmannsrettens dom)

Lagmannsrettens dom

«Atle Dagestad forklarte under ankeforhandlingene at brønnboringsfirmaet har møtt geologiske utfordringer de **ikke kunne forutse** da de begynte å bore. Videre fremholdt han at geologien kan være svært vanskelig å forutse. **Lagmannsretten bemerker at slike geologiske vurderinger forutsetter helt andre forundersøkelser før en energibrønnboring, enn det som synes å være alminnelig praksis**, slik forklart av representanten fra Østlandet Brønn og Energiboring. Dagestad pekte videre på at **det foreliggende tilfellet er uvanlig sammenholdt med de tusenvis av brønner** – både vann- og energibrønner – som bores.

Det er således også lagmannsrettens syn at det skadeforløp og det skadeomfang det er tale om i denne saken er **atypisk, uvanlig og ekstraordinære** følger av den skadevoldende handling. Det er, etter lagmannsretten syn, således heller **ikke tilstrekkelig nærhet mellom skadene og den skadevoldende handling**.

Lagmannsretten er etter ovennevnte kommet til at **kravet til rettslig årsakssammenheng ikke er oppfylt...**»

- Domsslutning
 - Anken forkastet

Anket til Høyesterett, tillatt fremmet

- Ankegrunnene, i full bredde
 - (Unntak erstatningsutmåling?)
- Henvist uten begrensninger
 - Full prøving av både faktum og bevis
 - Ting- og lagmannsrett (svært) ulike «arenaer»
 - Realitet i bevisprøvingene?

Temaer i saken for Høyesterett

- Ansvarsgrunnlag – er noen ansvarlige?
 - Skyldansvar (culpa, faglig svikt)
 - Naboansvar, og i så fall for hvem?
 - Ansvar etter vannressursloven, og i så fall hvem?
 - Ulovfestet objektivt ansvar, i så fall hvem?
- Årsakssammenheng – er brønnen årsak + risikoplassering?
 - Faktisk årsakssammenheng
 - Rettslig årsakssammenheng (adekvans)
- Kravet (økonomisk tap)
 - Utbedringsmetode og –kostnader
 - Særlig sårbar eiendom
 - Medvirkning
 - Lemping
 - Etc.

Merk! Alle temaer både faktisk og rettslig

Høyesterett forts.

- Ankesaken gjelder ikke
 - Ikke regresskravene
- (Prosessuelle spørsmål dukket opp)
 - Krav endret fra fullbyrdelse til fastsettelse
 - Nye krav
 - Under avklaring

Del 2

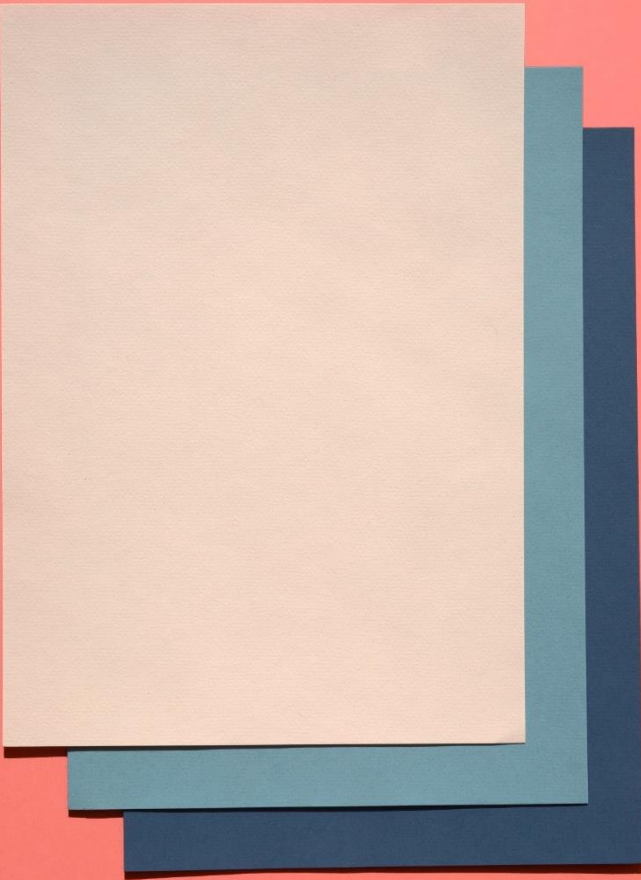
- Se noe nærmere på det som ble avgjørende for utfallet i lagmannsretten
 - Adekvans/rettslig årsakssammenheng
 - Alle «like uskyldige»
 - Risikoplassering

Årsakssammenheng

Del II - Rettslig

Cathrin Stenberg Skola, senioradvokat
cathrin.stenberg.skola@glittertind.no

3 grunnleggende betingelser for erstatningsansvar

- Ansvarsgrunnlag
 - En erstatningsbetingende skadevoldende handling/unnlatelse
 - Eks.: uaktsomhet/skyld, objektivt ansvar (naboansvar, forurensningsansvar, produktansvar m.fl.)
- Årsakssammenheng
 - Mellom den skadevoldende handling og skadehendelse som har medført et økonomisk tap
 - Faktisk og rettslig
- Økonomisk tap /skade

Tidligere instanser

- Tingretten: ikke faktisk årsakssammenheng
- Lagmannsretten: ikke rettslig årsakssammenheng

Problemstillingene for HR

- Årsakssammenheng
 - Faktisk og rettslig
- Øvrige betingelser for erstatning:
 - Ansvarsgrunnlag
 - Økonomisk tap
- Fastsettelsespåstand, ikke fullbyrdelse

Det rettslige årsakskrav

- Dersom sannsynliggjort at skadevoldende handling (brønnen) var faktisk årsak til skaden (beviskrav, sannsynlighetsovervekt)
- Nødvendig betingelse for skaden
 - «Nødvendig»: «Så vidt vesentlig i årsaksbildet at det er naturlig å knytte ansvar til denne», jf. P-pille II.

Det rettslige årsakskrav forts.

- I dette tilfellet var det helt spesielle geologiske forhold som muliggjorde skadene
- Hva var vesentlig i årsaksbildet?

Det rettslige årsakskrav forts.

- Andre samvirkende årsaker enn brønnen?
 - Forholdene på tomten og i grunnen
 - Huset står på delvis fjell, delvis (kvikk)leire
 - Ca. 8 m sensitiv (kvikk)leire under deler av huset
 - Forutsetninger for årsakssammenheng:
 - Sammenhengende drenerende lag i løsmassene
 - Sammenhengende sprekker i berg
 - Vannets (unormale) føringsvei

Det rettslige årsakskrav forts.

- Andre samvirkende årsaker enn brønnen?
 - Forholdene på tomten og i grunnen
 - Kommunens arbeider, utskiftning V/A i området i samme tidsrom
 - Anleggsarbeider, sprengning, pigging
 - Tungtrafikk rett utenfor døren
 - Omfattende tiltak over tid nedstrøms (Sandefjord sentrum)
 - Utvasking
 - Bæreevnebrudd

Det rettslige årsakskrav forts.

- Lagmannsretten: nødvendig betingelse
- Drenerende funksjon →
årsak til poretrykkssenkning →
setninger i massene →
skader på huset

Det rettslige årsakskrav forts.

- Påregnelighet/adekvans
 - Var skadene påregnelige for skadevolder?

Adekvans/ påregnelighet

- Skaden må ikke stå i et for **fjernt** og **avledet** forhold til ansvarshendelsen
- **Nærhet** i årsakssammenheng – må være en påregnelig skadefølge for skadevolder
- Grense for skadefølger som skadevolder kan bli ansvarlig for

Adekvans/påregnelighet forts.

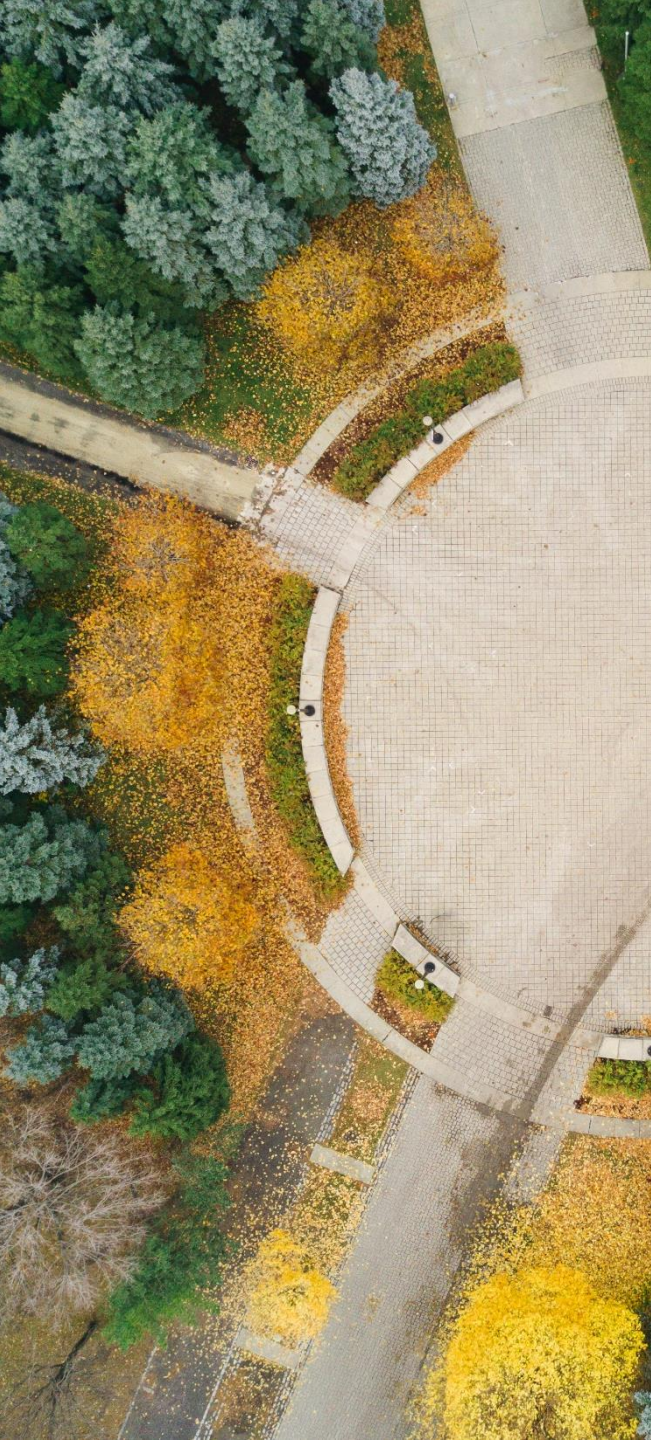
- Konkret påregnelighetsvurdering
- Selve skadens inntreden, forløp og omfang/tap
- Var skadeforløpet og de aktuelle skadene på skadelidtes hus påregnelige for naboen og/eller brønnboreren?
- Var det forutsebart for naboen/brønnboreren at brønnen ville kunne medføre setningsskader på naboeiendom av dette omfang?

Adekvangsvurderingen forts.

Tidspunktet:

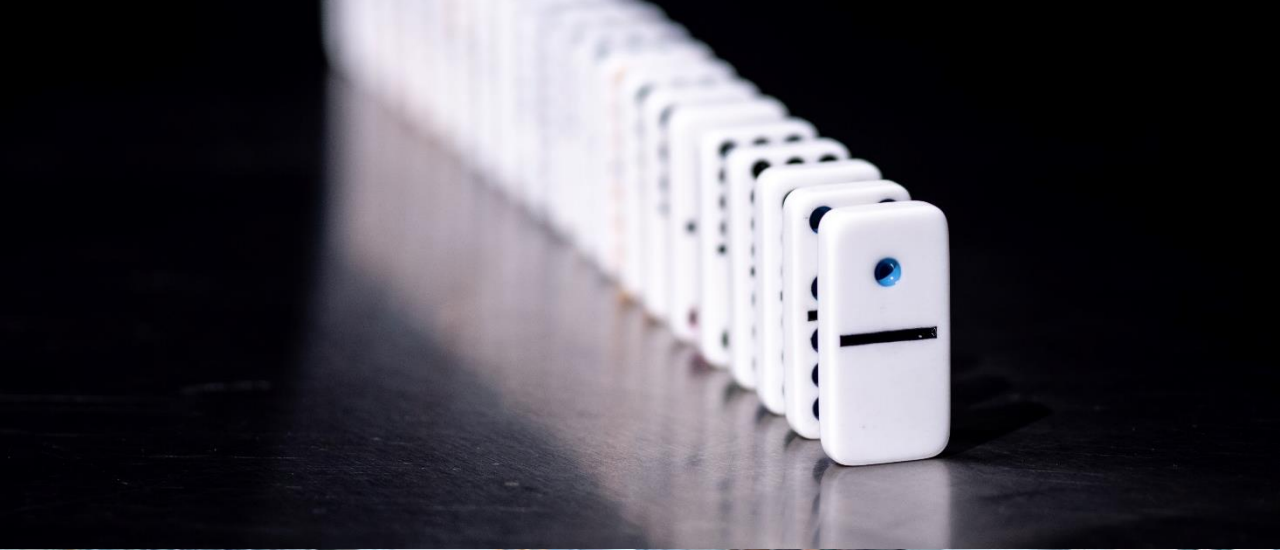
- Hva fremsto som **sannsynlig** for den ansvarlige på tidspunktet for årsakens inntreden?
 - Her: da brønnen ble etablert
- For den konkrete skadevolder
 - For naboen?
 - For brønnborer?

Adekvensvurderingen forts.

Momenter:

- Frekvens
- Typisk skade
- Karakteristisk skadeforløp
- Skyldgrad
- Erstatningsrettslig vern (tredjemannstap)
- Risikobetraktninger
- Rimelighet

Frekvens

- Jo mer sannsynlig det er at skaden vil skje som følge av ansvarshendelsen, jo lettere anses adekvanskriteriet som oppfylt
- Sjelden skadefølge utelukker imidlertid ikke ansvar
- Få kjente tilfeller tidligere
- Brønnparker med flere brønner, i større skala eller artetiske brønner

Typisk skade?

- Rettspraksis viser at vurderingen av påregnelighet/adekvanskravet i stor grad er knyttet opp mot forventninger til hva som er typiske eller atypiske skadefølger

Adekvansvurderingen forts.

Eks. HR-2007-294-A (Schizofreni)

- Elektriker falt ned fra lift og utviklet schizofreni
- Den konkrete skadefølgen
- Fjern og avledet
- **Atypisk** skadefølge i forhold til den skadevoldende begivenhet
- **Særlig sårbarhet** hos skadelidte
- Særlig sårbarhet eiendom i HR-saken?

Karakteristisk skadeforløp?

- Ekstraordinær skadeutvikling
- Tvil om faktisk årsakssammenheng
- Ikke synbar risiko
- Påregnelig for skadevolder?

Adekvansvurderingen forts.

Rt. 1973 s. 1268 (Flymanøver)

- Militærfly ødela strømledning, strømbrukere mistet strømtilførsel
- Ørretklekkeri avhengig av elektrisk pumpe
- Skadet ørret – for fjern, avledet og indirekte
- Klekkeriet nærmest til å bære risikoen
- «Flodbølge»-argumentet

Adekvansvurderingen forts.

- Ansvarsgrunnlag – skyldgrad
- Jo grovere skyld, jo mindre krav til påregnelighet
- Terskelen senkes jo grovere skyld som er utvist
- Strengere krav til påregnelighet ved objektivt ansvar
- Her: ingen culpa

Adekvansvurderingen forts.

HR-2010-102-A (Hanekleiv)

- Ras i tunell
- Kioskeiere på et rasteplassanlegg
- Skade og følge - **fjern, avledet**
- Selv om faktisk årsakssammenheng mellom Veivesenets **uaktsomhet** og kioskeiernes tap, var årsakssammenhengen ikke «tilstrekkelig kvalifisert til å gi erstatningsrettslig vern»

Oppsummering -adekvans

- Skaden/tapet må være en påregnelig følge av den skadevoldende begivenhet
- Konkret vurdering
- Selve skaden, skadeforløp og omfang av betydning
- Skadehendelse og følge: fjern, avledet, indirekte? Krav om nærhet
- Momenter: frekvens, typisk, karakteristisk skadeforløp, skyld
- Uvanlig, uventet, ekstraordinært
- Risikofordeling og rimelighet

Lagmannsrettens konklusjon

«Det er således lagmannsrettens syn at det skadeforløp og det skadeomfang det er tale om i denne saken er atypisk, uvanlig og ekstraordinære følger av den skadevoldende handling. Det er, etter lagmannsrettens syn, således heller ikke tilstrekkelig nærhet mellom skadene og den skadevoldende handling.»

- Kravet til rettslig årsakssammenheng ikke oppfylt, verken for naboen eller brønnborer

Spørsmålet for HR

- Var setningsutviklingen og skadene på huset påregnelige for naboen og/eller brønnborer?

Noen tanker

- Hvor lett er geologien å forutse?
- Hvor store forundersøkelser skal til?

Risikoplassering?

- Om HR kommer til at risikoen for uvanlig skadefølge skal plasseres hos nabo/brønnborer
- Konsekvens?
- Naboansvaret
- Brønnboringsbransjen
- Myndighetsoppfordret tiltak – lovgivers oppgave å regulere og begrense?

Behandling i Høyesterett

- Sak berammet 21.-23. november 2023

Grov uaktsomhet

Nils-Henrik Pettersson, partner
nhp@glittertind.no

Innledning

- Temaet
 - Uaktsomhet
 - Grov
 - Prosjektering
- Særlig aktuelt i rådgiverkontrakter og i totalentreprisekontrakter
 - NS 8401 og NS 8402
 - NS 8407 og NS 8417
- Svært aktuelt tema:
 - Påberopes i nesten alle saker om prosjekteringsansvar
 - Fører oftere frem enn tidligere?
 - Store konsekvenser

Eksempler på ansvarsregulering

- NS 8401 punkt 12.2 sjette ledd (forsinkelsesansvaret):
 - «*Har den prosjekterende opptrådt forsettlig eller grovt uaktsomt, gjelder ikke begrensningen av erstatningsansvaret i første og tredje ledd*»
- NS 8401 punkt 13.3 fjerde ledd (erstatningsansvar for prosjekteringsfeil):
 - «*Ansvarsbegrensningene gjelder ikke der tapet skyldes forsett eller grov uaktsomhet*»
- NS 8401 punkt 13.4 fjerde ledd (reklamasjonsfrister):
 - «*Den prosjekterende kan ikke påberope seg for sen varsling dersom prosjekteringsfeilen skyldes forsett eller grov uaktsomhet*»
- Materielt samme regulering i NS 8402 punkt 9.2, 10.3 og 10.4 og i NS 8407 punkt 40.3, 42.5 og 42.2.3 og i NS 8417.

Nærmere om ansvarsgrunnlaget

- Normalt kontraktsansvar, men ikke alltid.
- Uaktsomhetsansvar er det typiske, men garantiansvar eller spesielle tilfeller av objektivt ansvar kan kanskje tenkes.
- Prosjekteringsfeil vil i praksis være et spørsmål om profesjonsansvar
- Ansvar overfor andre enn kontraktsmotparter.
 - «Bori-ansvaret»

Hva er grov uaktsomhet?

Profesjonsansvar

- Rt. 1995 side 1350:
«Det gjelder i utgangspunktet et strengt ulovfestet uaktsomhetsansvar for profesjonsutøvere. Likevel er det et visst spillerom før adferd som kan kritiseres, må anses som erstatningsbetingende uaktsomhet.»
- Fulgt opp i mange senere dommer

Grov uaktsomhet

- Noe mer enn vanlig (simpel) uaktsomhet.
- Rt. 1989 side 1318
 - «... et markert avvik fra vanlig forsvarlig handlemåte. Det må dreie seg om en opptreden som er sterkt klanderverdig, hvor vedkommende altså er vesentlig mer å klandre enn hvor det er tale om alminnelig uaktsomhet.» (side 1322)
- Konsekvensen av feilen vil innvirke på forsvarlighetskravet

Høyesterettspraksis

- Trailersjåførdommen (Rt. 1995 side 486)
 - Lasten ristet i stykker
 - Lett last i bil med bladfjærer
 - Hadde kjørt over fartsgrensene vesentlige strekninger.
 - Skadebildet (maskinen ristet i stykker) indikasjon på grov uaktsomhet
- Advokatdommen (Rt. 1989 side 1318)
 - Varslet ikke testators ektefelle om nytt testamente.
 - Det faglige nivået holdt ikke mål. Ansett grovt uaktsomt.
- Hårføner (HR-2017-1977-A)
 - Brukte hårføner for å tine rør inne i sjakt.
 - Stort skadepotensial, selv om lav/begrenset risiko.
 - Kunne vært gjort på annen måte.
- Trailer med tørrfisk (HR-2006-430-A)
 - Kjent og høy risiko
 - Fantet alternativer

Forhold som kan indikere grov uaktsomhet (kasuistikk)

- Aktsomhet kan ses som reaksjon på risiko.
- Kombinasjon av sannsynligheten for feil og konsekvensen av feilen.
- Stor sannsynlighet: Kan tilsi grov uaktsomhet.
- Store konsekvenser: Kan tilsi grov uaktsomhet.
- At det finnes handlingsalternativer som tar bort, eller vesentlig reduserer, risikoen.
- Gjennomgående feil (systemfeil).
- Mange feil – generelt inntrykk av slurv.
- Fravær av kvalitetssikringsrutiner, eller eventuelt neglisjering av oppfølging av rutinene.
- Alvorlig svikt innenfor HMS-området
- Manglende kompetanse.

Dommer om grov uaktsomhet ved prosjektering av geoteknikk

Nyere lagmannsrettsdommer

- Tidligere enkelte spredte dommer om grov uaktsomhet ved geoteknisk prosjektering
- De siste 6 årene: Tre lagmannsrettsdommer som legger til grunn grov uaktsomhet ved geoteknisk prosjektering
- En kort gjennomgang

LB-2015-56830 (Tangtunnelen)

Lagmannsretten mener etter en samlet vurdering at NGIs handlemåte i prosjekteringsfasen er så klanderverdig at det foreligger grov uaktsomhet. Ved vurderingen er det lagt særlig vekt på at valget av skjærstyrkeprofil mangler faglig forsvarlig grunnlag, at risikoen for skade på bygninger og person ved et grunnbrudd var betydelig, manglende iverksettelse av tiltak når det ble påvist større deformasjoner enn det som var lagt til grunn ved prosjekteringen, manglende arbeidsbeskrivelse for det mest kritiske strekket ved Kristoffersen Bil og en bagatellisering av innvendinger mot prosjekteringen både ved intern og ekstern kontroll.

- Prosjektert løsmassetunell
- Store setninger på nabobygg
- Arbeidet måtte legges om

LB-2018-88669 (Nesbru)

Hva som ligger i at et forhold er grovt uaktsomt i NS 8405, er kommentert i Marthinussen m.fl., NS 8405 kommentarutgave 2016 på side 569 på følgende måte:

Standardens bestemmelser inneholder ingen angivelse av hva som skal til for at det skal foreligge grovt uaktsomme forhold. Dette er tilfeller hvor handlingene kan betegnes som sterkt klanderverdige. Det er ikke tilstrekkelig å bevise at entreprenøren kunne og burde ha handlet annerledes. I tillegg må det bevises at den handling som ble foretatt, er sterkt kritikkverdig, og at den avviker markant fra en handlemåte som må anses som normal.

Disse betraktninger gjelder tilsvarende for NS 8415. Lagmannsretten finner det klart at det var sterkt klanderverdig av NFT å fravike vanlig praksis ved utførelse av spuntarbeidene under de rådende forholdene ved anlegget. NFTs valg av fremgangsmåte ved spuntarbeidene avviker markant fra den normale fremgangsmåten. Det vises til omtalen av de sakkyndige rapportene foran, og til vitneforklaringen fra Albert Ølnes, som beskrev det som «galimatias» å grave før man er sikker på at spunten er sikret til fjell. Lagmannsretten mener således at NFT må anses å ha opptrådt grovt uaktsomt, og at ansvarsbegrensningen under enhver omstendighet ikke kan gjøres gjeldende.

- Spuntarbeider
- Spunten var ikke sikret til fjell
- Grunnbrudd

LB-2019-6699 (Refsnes gods)

Retten har videre kommet til at Inhouse Techs samlede handlemåte må anses grovt uaktsom. Svikten i kontraktmessig oppfyllelse var etter rettens syn grunnleggende og alvorlig, ved at den prosjekterte løsningen ble grovt underdimensjonert. Inhouse Tech påtok seg et oppdrag med betydelig risiko både når det gjelder plassering og utforming av planlagt byggegrop nær naboer, og når det gjelder mannskap og materiell i byggegropa under arbeidet. Dette var en risiko som Inhouse Tech delvis var kjent med og som også burde ha blitt avdekket ved egne grunnundersøkelser og beregninger. Inhouse Techs grunnundersøkelser og vurderinger var på flere punkter i strid med sentrale bestemmelser i Eurokode 7, og det ble gjennomgående lagt for offensive og optimistiske verdier til grunn om grunnforholdene, uten at det var et faglig forsvarlig grunnlag for dette. I tillegg kommer at Inhouse Tech unnlot å følge opp i utførelsesfasen i en slik grad som måtte forventes i dette prosjektet. Samlet sett må dette vurderes som en betydningsfull faglig svikt på et sentralt område for en profesjonell geotekniker, og som et markert avvik fra vanlig forsvarlig handlemåte. Som retten kommer til, må Inhouse Techs handlemåte bedømmes på samme måte når det gjelder skadetilfellene i sørveggen. Dette innebærer at ansvarsbegrensningen i NS 8401 punkt 13.3 fjerde ledd ikke får anvendelse i saken her.

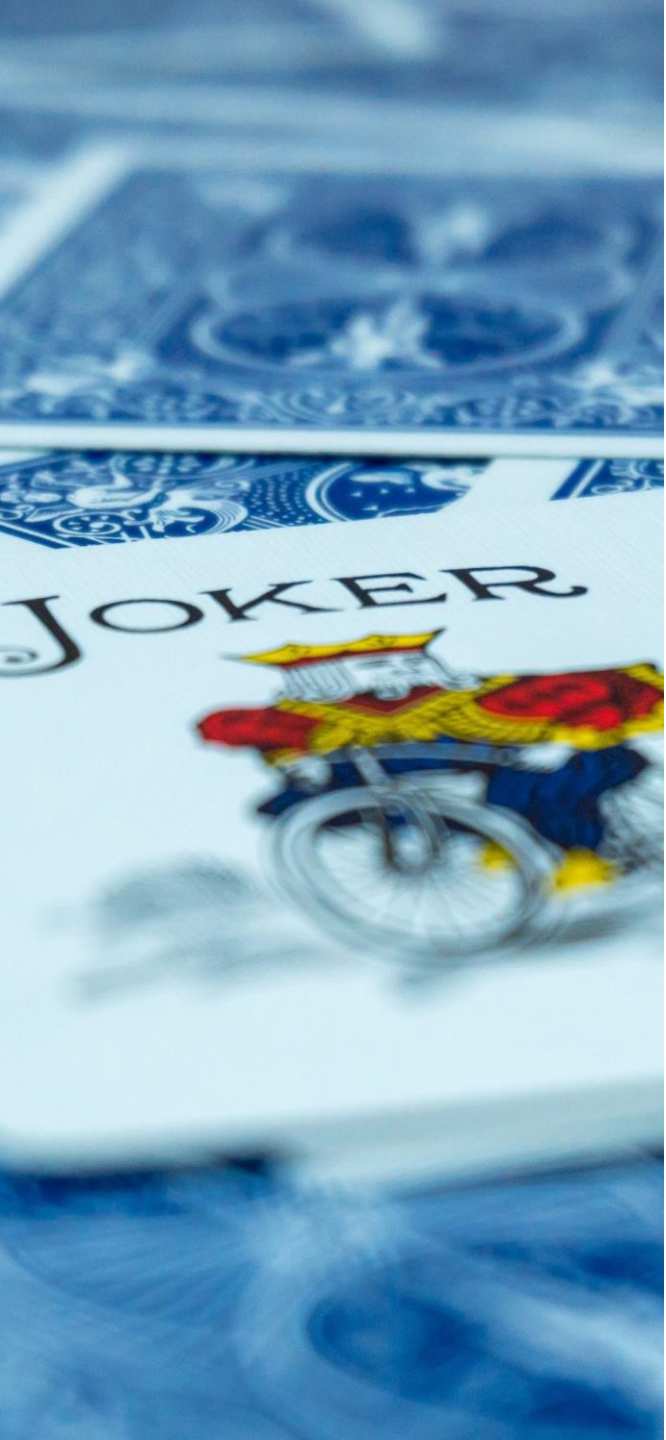
- Store setningsskader
- En rekke feil

Buskerud tingretts dom av 23. juni 2023 (Nye Drammen Sykehus)

- Påstått grov uaktsomhet.
- Rådgivere blankt frifunnet. Meget klar dom.
- Viser argumentasjonsmønsteret fra skadelidte:
- Kontrakten særlig streng. Skjerper aktsomhetsplikten.
- Utilstrekkelige grunnundersøkelser.
- Manglende prøvepeling.
- Valgte feil boremetode.
- Mangelfull oppfølging i byggetiden

Forsøk på å oppsummere

Forsett

- Innebærer at man er klar over hva man gjør, i praksis at man er klar over risikoen, men likevel tar sjansen.
- Eksempler
 - Man tar en sjanse
 - Nedprioritering
 - Glidende overganger mot grov uaktsomhet
 - Man tror ofte forsett er upraktisk, men det er ikke riktig.
 - Lett å undervurdere risikoen.
- Objektivt ansvar for vurderingen av egen forpliktelse (rettsvillfarelse): Man kan ikke påberope seg at man tok feil av regler eller at man har feiltolket kontrakten.

Forsett ved feilvurdering av egen forpliktelse - voldgiftsdom

- Entreprenøren hadde fortolket kontrakten feil. Det var hans risiko. Det forelå derfor et mislighold
- Entreprenørens advokat meddelte at entreprenøren, ut i fra sin forståelse, nektet å utføre videre utbedringsarbeider.
- Dette ble ansett som en forsettlig nektelse.
- Konsekvens: At dagmulktbegrensningene ikke gjaldt.

Ansvar utenfor kontrakt – vanlig uaktsomhetsansvar

- Problemstillingen: Vanligvis er det kontraktsmotparten, eller noen som utleder kravet fra den, som gjør ansvar gjeldende
- Krav kan imidlertid tenkes også fra personer den prosjekterende ikke har en kontrakt med
 - Naboansvaret
 - Vanlig uaktsomhetsansvar – «Bori»-ansvaret
- Særlig relevant ved brudd på de offentlig-rettslige pliktene i bygningslovgivningen
- Litt om argumentene for og imot
- Kort om de tre første Bori-dommene

Bori IV – HR-2021-2201-A

Bakgrunnen:

- Større boligprosjekt oppført i totalentreprise
- Singel-purpose byggherre som var slettet
- Betydelig mangler, bl.a. puss og vinduer
- Foreldelsesfristen for kontraktsansvar (også direkte-ansvaret mot bakenforliggende kontraktsledd) var utløpt
- Derimot var foreldelsesfristen for ordinært erstatningsansvar ikke utløpt
- Merk: Reglene for foreldelse av kontraktsansvar og reglene for foreldelse av uten-kontraktsrettslig ansvar er helt forskjellige

Bori IV – HR-2021-2201-A- forts.

- Avsnitt 73:

I avveiningen det er tale om, skal «tapssituasjonen, karakteren av pliktbruddet og de interesser som beskyttes og håndhevingssynspunkter» inngå. De ulike momentene er delvis overlappende. Men både formuleringene og praksis viser at det kreves at tredjemann er blitt påført et betydelig tap og er satt i en vanskelig situasjon. Videre fremgår at ansvar er nærliggende der pliktbruddets karakter er grovt, for eksempel fordi det er knyttet til grunnleggende forhold som et bygg skal ivareta. Dette kan eksempelvis gjelde pliktbrudd av betydning for sikkerhet og helse. Det supplerende ansvaret vil etter dette kunne virke som et sikkerhetsnett.

- Avsnitt 74:

Innlemmingen av «håndhevingssynspunkter» i vurderingen vil etter mitt syn langt på vei være et produkt av de foregående punktene: Jo mer tapsbringende, grove eller vesentlige pliktbruddene er, desto større behov vil det være for å kunne sanksjonere dem gjennom et økonomisk ansvar også overfor tredjemann.

Bori IV – HR-2021-2201-A- forts.

- Avsnitt 84:

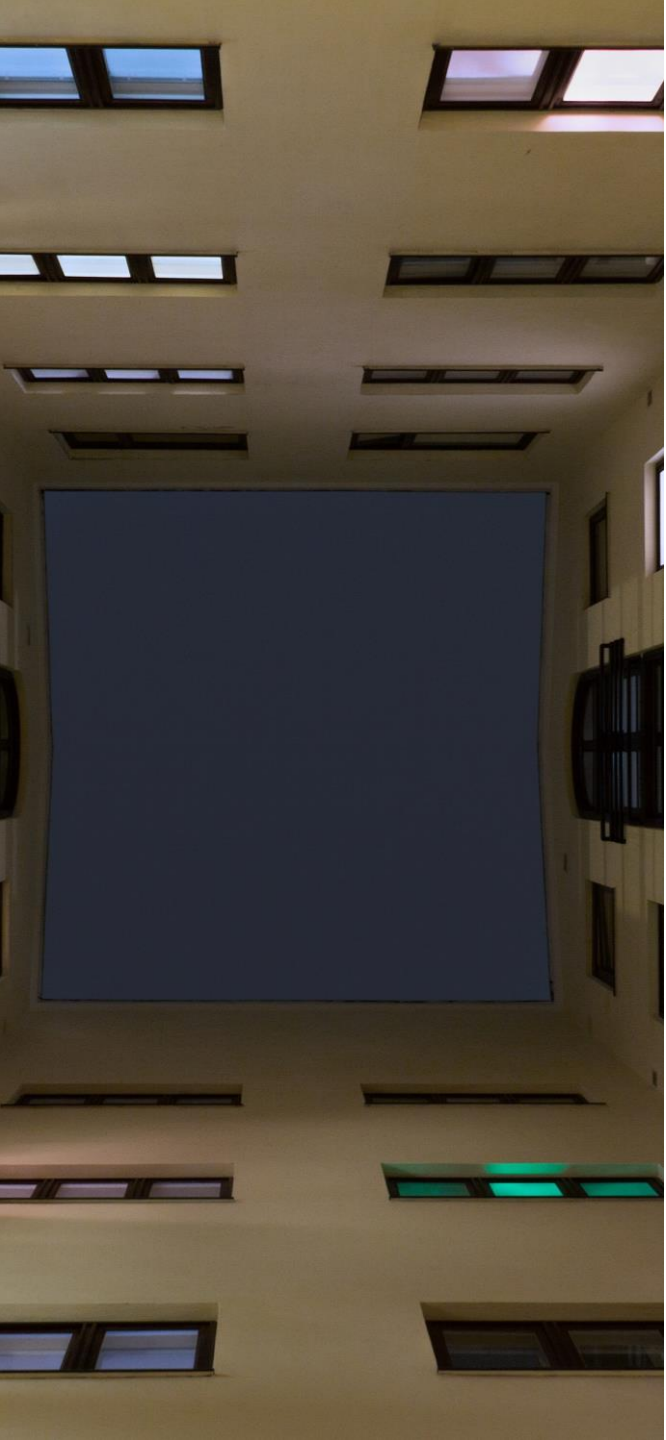
Jeg viser i den forbindelse til at svikten har påført borettslaget utbedringskostnader i størrelsesorden 650 000 kroner. Kostnadene gjelder utbedring av vinduer i oppganger i fellesområdene og berører ikke bokvaliteten til den enkelte beboer. Utgiften per boenhet er i overkant av 5 000 kroner. Beløpet utgjør ca. 0,3 prosent av de samlede byggekostnadene, omregnet til 2018-priser. Totalbeløpet er uansett beskjedent i den store sammenheng.

- Avsnitt 86:

Jeg finner det etter dette klart at virkningen av Kruse Smiths eventuelle pliktbrudd ikke faller inn under den strenge normen som er etablert i rettspraksis, for at selskapets rolle som ansvarlig etter [plan- og bygningsloven](#) kan utløse ansvar overfor tredjemann etter alminnelig erstatningsrett.

Bori IV - Oppsummering

- Stadfester at et vanlig uaktsomhetsansvar for brudd på (bl.a.) offentlig-rettslige plikter er aktuelt
- Er et alternativt grunnlag, dvs. kan påberopes selv om kontraktsansvar kunne vært gjort gjeldende
- Reserveres for de grovere tilfellene
 - Må være omfattende skader, langt utover de normale bygningsmessige skadene som man må «regne med»
 - Må (antakelig) være mer enn vanlig uaktsomhet
 - Særlig fokus på skadelidtes stilling og hans/hennes behov for å få erstatning
- En slags erstatningsrettslig nydannelse: Nærmer seg grov uaktsomhet, men kriteriene er litt annerledes

Oppsummering

Generelt inntrykk:

- Strengere enn tidligere.
- Reklamasjonsfristene skaper press på grensen for grov uaktsomhet.
- Lav ansvarsbegrensning i rådgiverkontraktene har skapt press mot grensen for grov uaktsomhet.

Kontaktinformasjon

Advokatfirmaet Glittertind AS

Dronning Mauds gate 15, 0250 Oslo

Postboks 1383 Vika, 0114 Oslo

+47 21 67 67 22

post@glittertind.no

www.glittertind.no